ԱՐԵՒԵԼՔՆ
ՏԱՒՂԱՐ
ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ
ԳՐԱԿԱՆ եւ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
36րդ ՏԱՐԻ
1906
6 ԴԵԿՏ. ԹԻՒ 50
ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ
Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ
ԻԶՄԻՐ
M & M. HASGALIAN Grs Smyrne

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ	Նոր Գիրքեր	1223
ՏՕՔՏ. Մ. ՎԱՀԷ	Կոտրա՞ծ Թէ Ձաթած	1227
ԹՂԹԱԿԻՑ ԲԵՐԻՈՅ	Կիլիկեան Մուցուած Անկիւնները	1229
Մ. Ո.	Որիորդ Մարթ Պրանտէս	1234
Յ ՇԱՔԱՐԵԱՆ	Ժողո Խուրդն եւ Ապրիլց Գաճաճան	1238
Մ-Յ. ԽՏՇԵԱՆ	Մագ. Մտ. եւ Բար. Տէսակէտո	1240
Ց. Ս. ՍՄՄԻԿԵԱՆ	Նէրինան	1244
	Լրաբեր	1246

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՔ

Մարզուանի, Քեօթահիոյ, Հաճի-Գիւղի, Զօրումի, Սօնկուրդուի և շրջականերու գործակալութիւնը սահմանուած են Տիարք Գ. Աթէշեան և Յ. Պապասխնեան, փափաքողք կրնան դիմել յիշեալներու Ա. Մաւոռդի գաժանորդագրուելու համար։

Կ'խնդրուի Սվազի մեր մէկ քանի բաժանորդներէն որ իրենց բաժնեգիները հաճին վճարել մեր Մեծ. Գործակալին։

ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒՈՎ

Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ	ԹՂԹԱԿԻՑ ԲԵՐԻՈՅ
Կ. ՆԱԻԱՍԱՐԴ	Մ. Յ. ԽՏՇԵԱՆ

ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒ

ՄՕԼԻԵՐ

ՅԱՐԹՄԱՆԵԱՑ

ՄԵՄՈՐԱՊ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՂՐՈՒՇ

Կեդրոնատեղի. — ՄԱՄՈՒԻԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

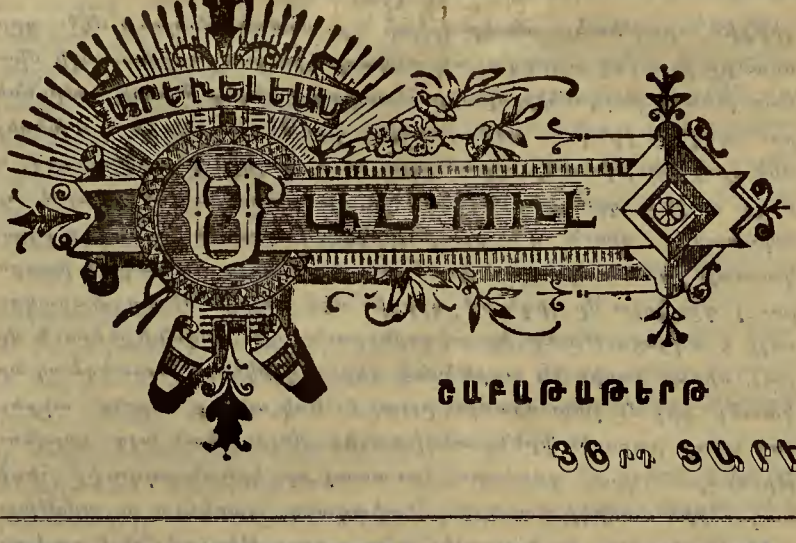

ԵԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՏԵՐԴ ՏԱՐՒՆ

6 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1906 ԹԻՒ 50

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ԱՂՋԿԱՆ ՎՏԱՆԳԸ.—ՏԻԿԻՆ ԷՄՄԱ ՏՐԷՅՔ.—Թարգմ. Մ. Շամտանճեանի.—Տպագր. Սպաղեան 1906, էջ 31.

Տիկին Մէյթի Սլէյն Ուլբաի պործէն նաքը, նորէ՛ն թարգմանուհիին մը Շամտանճեանէն, Աղջկան Վտանգը, աւելի վտիտ, աւելի՛ ճղճիմ ու ցամաք գիրքի ճաղ մը, աւելի յօդուած մը, որ յաւախար կ՚ընէ իր ծնունդովը մէ՛ իբր գիրք, եւ մէ՛ իբր գործ մը՝ որ արժանի ըլլար թարգմանիչին գրական ընդունակութիանը:

Տափակ, վարժապետական, քիչ մը չո՛ւ ոէրոչական անհամ քաղող մը աւելի, քան աղջիկները կենսական վտանգէ մը զգուշացընելու կարող գործ մը:

Հրատարակութիան ձգտումը եւ տգէն այս տեսակ գործերու, գնական ։ թէ կողմ մը ունին մեծ պէտք մը իրականացնելու, այն համոզմանը մէջ՝ ուր երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ առաւելապէս ենթակայ են գոնուելու սեռային մոլութիւններու, ընկերային, գաղափարական եւ տնտեսական պատճառներով: Սակայն այդ հրատարակութիւնները ա՛յն առեն կրնան իրականացնել իրենց ձգտումը, երբ պատրաստուած են այն խնամքով եւ ճոխնատութիւնով որոնք առանձնակարգ պայմաններն են անոնց յաջողութիան, Այո՛ւ հետեւաբար ուրեմն Աղջկան Վտանգն անկարող է ծառայելու իր

վերքին, որովհետեւ ան կը վրիպի այդ արժանիքներուն մէջ, զըրուածքը ըլլալով այլընդայլոյ, անկապակից խօսքերը ծալրելի միամտութեամբ բժշկուհիի մը, որ հասարակ – տեղիք ծանօթութիւններու դէզ մը իրարու քով չարելու վարժութիւնն է ունեցեր, մեծ յայտնութիւններ ըրած ըլլալու ծիծաղելի զառանցանքով, եւ թոյլ, անչէզ գրագիտութիւնով մը, որ հի՛մնովին անյարմար է այն նպատակին՝ որուն կ՚ուղղուի վերքը։ Բժշկուհի հեղինակը խրատ կուտայ, չարունակ խրատ կուտայ, անհրապոյր ու տափակ խօսքերու չիղչակոյտ մը պիզելով գիրքին մէկ ծայրէն միւսը Տարակուսելի է ազդեցութիւնը իր յորդորներուն, այն գաղանիքներուն վրայ, որոնց մասին 16 տարեկանէ վեր աղջիկները անտեղեակ նըկատել՝ քիչ մը չատ միամիտ ըլլալ է։ Իսկ անոնք՝ որոնց աչքերը նոր պիտի բացուին իրենց անգիտակից մոլութեան այդ յայտնութիւններուն վրայ, դժուար է հաւատալ որ կրնան ազդուիլ հեղինակուհիին մասիկի ճառերէն։ Չափազանց պարկեշտ ու ամօթխած է հեղինակուհին, եւ ծայրայեղ զգուշաւորութիւնով մըն է որ խօսք կը բանայ իր ընթերցողուհիներուն այն խորհուրդներուն վրայ՝ որոնց աւերներէն զանոնք զգուշացնել է իր նպատակը։ Ճառով ու խրատով բուժում չըլլա՛ր. վերահասութի՛ւն պէտք է։

Տիկին Տրէյքի գերին նուիրուած ախոյեան մը՝ պէ՛տք է աւելի անկեղծ, աւելի՛ անվերապահ, աւելի՛ յանդուգն ըլլա, չեչտակի դիմելու համար իր ուխտին, նշդրակը ձեռքը, առանց հիւանդը հանուեցնելու համար ամօթխած վարանումներ ունենալու։ Վիրաբոյժը երբ կը գարչի վէրքին աղտեղութենէն ու չարաւոտ ճապաղիքներէն, եւ ձեռնոցապատ զգուշաւորութիւնով կը մատչի անոր, կը վրիպի իր բուժիչ գերին մէջ։ Իր կոչումին մէջ այդ չեղումը ա՛լ աւելի կը չեչտուի Աղջկան Վտանգը ըն, երբ նկատուի թէ՝ անոր թարգմանութիւնը սխալ միջավայրի մը մէջ կ՚իյնայ, որովհետեւ հոն ճառուած իրողութիւններուն կէսէն աւելին կ՚ակնարկեն օտար միջավայրերու եւ բարքերու, որոնց հնթակայ աղջիկ ո՛չ մէկ տեղ կարելի է գտնել մեր մէջ։ Հեղինակուհին կը խօսի «մարդկային հոգւոյ աւետաւորով զբաղողներու», «աղագրական գործեր» կատարող գործաւորուհիներու, ծանուցումով պաշտօնեայ փնտռող որսորդներու, գործ գտնելու համար քաղաք եկող աղջիկներու, գործարաններու մէջ աշխատաւորուհիներու, տունի բանւորօճախներու ապառնացուած վտանգներուն վրայ, որոնք հայ ընթերցողներու համար ո՛չ մէկ ուղղակի կապով իրական պատուհասներու բնոյթը ունին։ Ի՞նչ բանի համար ուրեմն անոնց հայացումը։ Գիրքին արուեստական այս թերիներուն կը միանան ուրիշներ, հակառակ որ անիկա իր վերի ծաւալովը չներեր ա՛յդչափ առատ անյաջողութիւններու։ Շա՛տ գէշ հայերէն մը կը տիրէ Աղջկան Վտանգին մէջ, ո՛չ միայն իրը զրաբարախառն անհաճոյ աշխարհաբար մը, այլ նաեւ

իրը ճապաղ, դանդաղ յօրինուածքով եւ բառերու մէջէն ապուշ ուշադրով լեզու մը, որուն այնչափ անփոյթ է թարգմանիչը ընդհանրապէս: «Գրքոյկ մը որ սահմանուած է զգուշացնել եւ պաշտպանել» հայերէն չէ: «Մատաղատի աղջիկները նուազ կը խորհին այս կէտին վրայ»· այսինքն «չատ չեն խորհիր» «Անոր բովանդակած վարդապետութիւնները զձեզ ուղիղ ճամբաներու մէջ պիտի առաջնորդեն». «որոնցմէ ներս գժուար պիտի ըլլայ անցնիլ այդ չարիքներուն համար». եւ դեռ ուրիշներ:

Բիչ չեն նաեւ օտարաբանութիւնները եւ յոռի հայացումները նախադասութեան ու բառերու:

Իր ընդհանուր ձեւին մէջ, եթէ չատ պարզամիտ ու երկու խօսքէ ազդուող ընթերցողուհիներ գտնէ այս գիրքը, թերեւս զուրկ չըլլայ անոնց օգուտ մը եւ ազնիւ թելադրութիւն մը ունենալէ, իր մանրկի պարզուկ յորդորներովը:

Այլապէս, գեղարուեստական օրրուն կողմ մը ոյով պճնած է հրատարակիչը իր երկրորդ գիրքը, արդէն կ'ողբացնէ գիրքին ներքին ճգճիմ ոչնչութիւնը:

ՄԱՆՉԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄԸ. — Հ. ՊԻՍԼՒՔԸՐ. Թարգմ. Տօքթ. Յովս. Տ. Ստեփանեան — Տպագր. Յ. Մատթեոսեան. — 1906, էջ 43:

Նոյն նպատակին ուղղուած, սեռային նոյն վտանգալի մոլութիւններուն նուիրուած, բայց աւելի՛ մեթոտիք աւելի խնամուած եւ բազմատարար աւելի գրագիտական ձեռնհասութիւնով պատրաստուած գործ մըն է թարգմանութիւնը Տօքթ. Յովս. Տ. Ստեփանեանի, — Մանչերու Բարեկամը: Հակիրճ ճառ մը ադոց մէջ ճարակող ահարկու մոլութեան՝ գիշերութեան մղձքին, հետեւանքներուն, միտքին ու մարմինին՝ ինչպէս մարդուս բարոյական բնութեան վրայ ունեցած ազդեցութեանը եւ անոր գանազան երեւոյթներուն վրայ, յաւելուածով մը խրատականի եւ նախազգուշական միջոցներու՝ անկէ կարենալ հրաժարելու համար: Հեղինակը ամիսի տողերու մէջ մեթոտիք կերպով վերլուծած է բոլոր կարեւոր կողմերը ազդ ապառնացող այս վտանգին: Եւ թէպէտ գիրքը պաշտպանուած չատագովութեան վկայականներով, սակայն անոնք չեն զօրեր զայն պահանջուած յաջողութիւնով երկ մը կարենալ հանդիսանալու համար իր ամիսի ծրագիրին եւ մանրապիտական վերլուծումին մէջ: Մանչերու Բարեկամին ոչի՛նչ ունի թերի: Բայց ինչ որ ո՛չ միայն այս գիրքին՝ այլ այն նպատակին ուղղուած ո՛ր եւ է հրատարակութեան ճշմարիտ յաջողութիւնը կը վտանգէ՝ այն զանցա-

ռութիւնն է՝ որով հեղինակները կը թերանան նկարագրելու իրենց նիւթին առարկայ եղող մոլութեան հետեւանքին արտաքինները, սոսկումները եւ կործանարար վախճանները, դրպիտութիւնով մը եւ պերճախօսութիւնով մը՝ որ պէտք եղածին չափ ազդեցիկ ըլլայ եւ կարող՝ մոլութեան զոհ եղող ընթերցող մը լ՛րապէս դասալիք ընելու իր վարակումէն։ Ասանց այդ մեծ ուժին, որ տիրող ձգտումը պէտք է ըլլայ այսօրինակ հրատարակութեան մը, գործը մեծ պակաս մը կը թողու։ Ակադեմական լրջութեամբ դասախօսութիւն մը՝ միշտ ամուլ կը մնայ, որովհետեւ այդ դասախօսութեան չատ մը մասերը արդէն ծանօթ են մոլութեան ենթակայ տղուն, բայց անիկա կը գործէ զայն զարձնալ, առանց հաշուելու անոր աւերիչ հետեւանքներուն ծանրակչիռ հանդամանքը։ Պէտք է հանդգնի՛ կանխել զինքը, խրատել ու դասախօսութենէ աւելի, պէ՛տք է պատկերացնել անոր աչքին սոսկումը եւ արհաւիրքը այն վախճանին, որուն մէջ պիտի իյնայ՝ չարունակելով իր ընթացքը։ Եւ եթէ այդ նկարագրութիւններով, ապագայ իրականութեան այդ չջնջուելի պատկերներուն հանդիսադրութիւնով կարելի ըլլայ դալձի հանդուման մը մինչ անոր միտքին մէջ եւ ազդել իր կամքին՝ նկարագրութիւններու հոժարակամ եւ ահաբեկիչ պերճախօսութեամբ, հո՛ն է յաջողութիւնը։ Այս նկատումներով՝ աւելի ազդու եւ ներգործիչ հրատարակութիւններ են Օնանու Մեղրը եւ Գերեզմանիւ Երիտասարդացը։ Մանչերու Բարեկամը կը թերանայ միայն իր ա՛յդ ձգտումին մէջ, որուն լրացումով՝ կատարելութիւն մը պիտի ըլլար գիրքը, որովհետեւ հո՛ն չա՛տ յաջողապէս վերլուծուած են բժշկական ու դասական մասերը thèseին։ Իր իսկական վիճակին մէջ ալ, զերծ չէ՛ գիրքը մանակի օգտակարութիւններէ, երբ նկատի թէ՝ ա՛յնչափ տարածուն վիճակ մը ստացած է գինջութեան մոլութիւնը մեր համայնքին պատանի սերունդին մէջ, եւ, միւս կողմէ, ա՛յնչափ քիչ կը խօսուի անոր վրայ, կեղծպարիչտ ամօթխածութեան մը մոլար նկատումներով։ Տօքթ Ստեփանեան՝ ինչպէս միշտ իր նոր գիրքին ալ օժտած է յատակ, մեկին ու հայացի ընդունով մը, զոր աւելի հրապուրիչ կը դարձնեն նորագոյն սիրուն տառեր։ Շնորհաւորելի է համակրելի թարգմանիչը իր նախանձախնդրութեանը համար զբաղելու կենսական մէկ հարցովը Հայ Պատանութեան։

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

ԿՈՏՐԱԾ ԹԷ ՁԱԹԱԾ ?

Ամեն անունք որ ուշադրութեամբ հետեւեցան դերասան Մնակեան էֆէնտիի հիւանդութեան ընթացքին չուրչ յարուցուած վիճաբանութեան Մայրաքաղաքիս հայ մամուլին մէջ, գիտեն թէ իրողութիւնը, իր էական գծերուն մէջ, հետեւեալն է.

Մնակեան էֆէնտի կը սահի եւ ասոր իբրեւ հետեւանք իր ոտքերէն մին կը վնասուի. Դիմելով Հայոց ազգային Հիւանդանոցի վիրաբոյժին, սա կը յայտնէ թէ բարձոսկրին վիզը (collum femoris) կոտրած լինի եւ կ'առաջարկէ ոտքը գօտի մէջ առնուլ, որուն հետեւանքը կը հաւանի եւ կը մնայ Ազգային Հիւանդանոցի մէջ քառասուն օրի չափ.

Այս ժամանակամիջոցին յետոյ, Մնակեան կը թողու Հիւանդանոցը եւ կերեւի, մասամբ ոտքը բոլորովին լաւացած չզգալով, մասամբ ալ առ կամ այն կողմէ իրեն կասկածներ չնչուած ըլլալով Հիւանդանոցի վիրաբոյժին տիակնօսթիքի ճշտութեանը վրայ, կը դիմէ մայրաքաղաքիս մէջ գործող մի ուրիշ հայ բժշկի, որ կը յայտարարէ թէ անոր ոտքը կոտրած չէ կարող ըլլալ եւ թէ անպէտ էր զայն քառասուն օր պահել գօտի մէջ.

Այս յայտարարութենէն բնականաբար վիրաւորուած կզգան վիրեղնք թէ դարմանող բժիշկը որու անստացանայութիւնը իբրեւ սխալ կը հռչակուէր եւ թէ Ազգային Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը որ հասարակութեան հանդէպ, որու նուիրատուութեանց մեծապէս կարօտ է այս հաստատութիւնը, կը ներկայանար իբրեւ անփոյթ հոն գործող բժիշկներէն միոյն ընտրութեանը մէջ եւ հետեւաբար անուղղակի պատասխանատու պատահածին.

Իրաց այս վիճակին մէջ բոլորովին բնական եւ արդար էր որ խնդիրը դրուէր մի բժշկական մարմնոյ առջեւ որ զայն քննելով գիտութեան տրամադրելի ամեն միջոցներով մի հեղինակաւոր վճիռ տար, վերահաստատելու համար վիրաբոյժը իր կոչումի պատուոյն մէջ, եթէ իր ախտաճանաչութիւնը չիտակ էր; իսկ հակառակ պարագային, փրկելու համար միւս բժիշկը, որու յայտարարութիւնը պէտք չունէր անպատճառ անձնական նեղ հաշիւներէ յառաջացած ըլլալու, այլ կարող էր մի միայն ըսած ըլլալ իր լաւագոյն տիակնօսթիքէն.

Մնակեան էֆէնտիի ոտքը քննուեցաւ Ռէօնթկէնեան ճառագայթներու միջոցաւ եւ հետեւանքը այն եղաւ որ հաստատուեցաւ անոր վնասուած ըլլալը.

Սակայն ինչ էր այս վնասին բնութիւնը ? իրականապէս կոտրած էր ոտքը թէ միայն ճաթած ? Անաւասիկ բուն հարցը. Յայտնի է վիրաբուժութենէն մէջ, թէ ոսկրերը ընդհանրապէս անկրումէ կամ

սահուն մէ յետոյ երկու տեսակ վնասներու, ծանրին եւ թեթեւին, կ'ենթարկուին։ Ծանր վնասը ոսկրին կոտրիլն է, թեթեւը ճաթիլը։ Կոտրած ոսկրը, մանաւանդ յառաջացած տարիքի մէջ, երկար ամիսներու կը կարօտի մինչեւ իսպառ բուժուի, այսինքն մինչեւ կոտրած ոսկրին երկու մասերը ամրապէս միանան իրարու հետ։ Երբեմն այս բանը անկարելի կը դառնայ, ոսկրը արդէն կորսնցուցած ըլլալով իր կենսունակութիւնը յառաջացած տարիքին բերմամբ. իսկ ճաթած ոսկրը համեմատաբար շատ աւելի դիւրին, շատ աւելի կարճ ժամանակի մէջ կ'առողջանայ։ Սրդ, ինչ որ Ռէօնթկէնեան ճառագայթները ցոյց տուին Մնակեան դէպքին մէջ, կը հաստատէ թէ ոսկրը վնասուած էր, սակայն չէ կարող ապացուցանել, թէ այդ վնասը բեկում մ'էր, այսինքն fractura· ընդհակառակը, նկատողութեան առնելով ոսկրին ապաքինման համեմատաբար շատ կարճ տեւողութիւնը – վեց շաբաթէն պակաս – պէտք է ընդունիլ, թէ այս վնասը պարզ ճաքռում մ'էր, fissura որ, հակառակ հիւանդին ծերութեան, յաջողապէս եւ շուտ բժշկուեցաւ։

Խնդիրը այսպէս պարզելէ յետոյ, դժուար չէ հասկնալ, թէ որչափ քիչ ատտարեց անոր լուսաբանութեանը մայրաքաղաքիս հայ լրագրութեան մէջ յարուցուած երկար վիճաբանութիւնը։ Բոլոր գրողները սա սեւեռեալ դադափարին ազդեցութեանը տակ էին, թէ երկու բժիշկներէն մին անպատճառ պէտք էր իրաւունք ունենար եւ միւսը անիրաւ ըլլար. իսկ թէ երկուքն ալ կրնային սխալած ըլլալ, այդ մասին ոչ ոք ուզեց կասկածիլ։ Այս կարելիութեան անգիտացումը ի հարկէ կարելի չէ իրենց բացարձակապէս մեղադրել, քանի որ ձեռնհաս չեն մի այսպէս զուտ բժշկական խնդրոյ մասին անաչառ դատաստանի յանգելու։ Սակայն հոս պէտք կը ծագի յիշեցնելու մամուլին, թէ օգտակար եւ բանաւոր է նոյնօրինակ դէպքերու մէջ վերապահութեամբ չարժիլ եւ. ամենամեծ հոգածութեամբ չանալ զանազանել առարկան ենթակայէն։

Խնդրին էութիւնը այս տեսակէտէն ըմբռնելէ յետոյ, բնականաբար կը դարձնէ համոզիկը ըլլալէ չեչտիրը այն ճոխ գրուատականին զոր Ազգային Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան բժիշկ անդամը ուղղեց Հաստատութեան վիրաբոյժին. Թերաւ, ակնհերեւ է այդ գրուատականի մէջ նոյն անդամի գովելի ձգտումը բարձրացնելու Հիւանդանոցին վարկը՝ բարձրացնելով անոր վիրաբոյժը, բայց ինչու զայդ ընել ի վնաս միւս պաշտօնակիցին ? Ինչ հարկ կար պահանջել Ռէօնթկէնեան ճառագայթներէն որ անոնք իրենց լոյսովը երկու բժիշկներու միայն միոյն յաջողութիւնը ի յայտ բերէին, երբ անոնց տուած արդիւնքը չունի բնոյթը միւսին վարկածը դատափետելու ? Ինչ հարկ կար մանաւանդ Թափելու վիրաբոյժին գլխուն, որու համար կ'ըսեն թէ իր արուեստին համեստ գործաւորն է, մեծ բառերու այն տարափը որմէ պիտի չփոթէր եւ չրկնէր նոյն իսկ մի հեղինակութիւն ?

Կ. Պոլիս

Տօքթ. Մ. Վազէ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՄՈՌՈՒԱԾ ԱՆԿԻՒՆՆԵՐ*

Կարեւոր տեղեկագիր մը — Եկեղեցւոյ սեփականութիւնն վէճ մը որ դատի կը յանգի. — Տեղագրական նօթեր, Կիլիկեան կարգ մը գիւղերու. — Առողջական եւ կրթական սղրա-յի վիճակը. — Եզրակացութիւն եւ դարման.

Ե. ԱՐՃԱԼԻ

Ղընէմիի հիւսիս արեւմտեան կողմը կիյնայ, 12 ժամ հեռու Ճխո-րը չուղրէ՝ արեւմտեան կուղմէ։ Գիւղը անտառուտ բլրի մը վրայ հաստատուած է, ունի 20 տուն հայ բնակիչ։ Լեզուն արաբերէն եւ Թրքերէն է, հազիւ մի քանի հոգի հայերէն կը հասկնան։ Եկեղեցի չունին։ Վարժապետ մը 15-20 աշակերտ կը կարգացնէ տան մը մէջ։ Ասոր ալ նպաստ խոստացուած է, (նոյն ցաւը) ու չէ վճարուած։

Հետեւեալ չորսակայ գիւղերուն մէջ կը գտնուին մի քանի տուն հայեր։

1.	Էսկի Թէնգիրին	5 տուն
2.	Թրտու	4 »
3.	Կոչի	5 »
4.	Մէշէհ	4 »
5.	Եամաճի	3 »
6.	Կէկէօրչին	7 »
		28 »

Այս գիւղերը կը գտնուին մասամբ Հալէպի եւ մասամբ Պէյրու-թի կուսակալութեան ներքեւ։ Ասոնց ալ գանգատները գրեթէ հոգեւոր մխիթարութենէ զուրկ ըլլալնին է։

Զ. ՔԷՍԻՊ

Արֆալիէն դէպի հիւսիս 7 ժամ հեռու, եւ Անտիոքէն 12 ժամ հեռու դէպի հարաւ արեւմուտք կը գտնուի։ Քրիստոնեական ծովէն դէպի արեւելք 2 ժամ ճիսր գաւառին կը պատկանի՝ որու արեւ-մտեան կողմը կիյնայ 15 ժամ հեռաւորութեամբ։ Բնակչութիւն 800 տուն, որոնց 450ը հայ, 320ը հայ-բողոք. եւ 30ը հայ կաթոլիկ։ Ամէնն ալ մէյմէկ եկեղեցի ունին։ Հայոցն է Ս. Աստուածածին։ Քահանայ մը՝ 4 տարիէ ի վեր այրեցած, Տ. Պօղոս Աթիքեան, ձեռնադրուած հանգ. Տ. Մկրտիչ կաթողիկոսէն, համեստ եւ համա-կրելի քահանայ մէ։ Վարժարանն ունի 150 աշակերտ, 1 ուսուցիչ։ Աղջիկները կը յաճախեն բողոքականաց եւ կաթոլիկներու վարժա-րանները։ Տարեկան պիւտճէն է 25 օսմ ոսկի։ Լեզուն Թրքախառն հայերէն է։ Ժողովուրդը աշխատասէր, զարգացման ընդունակ է։

---

* Տե՛ս Թիւ 49, էջ 1199։

Զբաղումն է երկրագործութիւն, պարտիզպանութիւն, չերամաբուծութիւն եւ զանազան արհեստներու կայ տեղացի թժիշկ մը եւ դեղարան մը։

Բողոքականք ունին 2 տարրական վարժարան մէյմէկ վարժուհիով, 1 միջնակարգ վարժարան 1 վարժապետով, եւ 2 երկրորդական (աւելի բարձր) վարժարան 5 ուսուցիչներով։ 300 աշակերտ՝ որոնց 25 Հայ։ Քարոզիչ մ'ունին լաւ վճարուած։ (Հոս Բողոքականք 40 տարիէ ի վեր կանոնաւոր դպրոց ունին։) Հայ կաթոլիկները ունին եկեղեցի մը, եւ վարդապետ մը, բնիկ տեղացի, ուսումն առած Հռովմի մէջ, Հայր Նիկողոս Պօճիկեան։ 40 տարիէ ի վեր հաստատուած են, սակայն ծաւալում չեն ունեցած։ (Արդէն գաւառաց մէջ, հոն ուր Բողոքականք լաւ գործունէութիւն ցոյց տուած են, կաթոլիկները չեն կրցած յաջողիլ)։

ՍԳՈՒՐԱԿԻ ՔԷՍԱՊ

1։ — Սեւ աղբիւր (Գայաճըղ)։— 20 վայրկեան հեռու Քէսապէն դէպի արեւելք։ բնակիչ 50 տուն 25 Հայ, 21 Բողոքական։ Բողոքականք ունին 1 վարժարան, աշակերտք 25, որոնց 10 Հայ։

2։ — Ներքին գիւղ (Իակի էօրէն)։ Քէսապէն ½ ժամ հեռու դէպի հարաւ։ 30 տուն բնակիչ։ 17 Հայ, 5 Բողոքական եւ 8 կաթոլիկ։ Դպրոց չունին, Քէսապ կը խրկեն տղաքնին։

3։ — Ջինարճըղ կէս ժամ հեռու Քէսապէ՝ դէպի հարաւ արեւելք։ 50 տուն որոնց 28 Հայ, 10 Բողոքական եւ 12 կաթոլիկ։ Վարժարան ունին դպրոց մը, պիւտճէ տարեկան 5 ոսկի։ Քէսապէ կապուած է գիւղը։

4։ — Տիւզ աղաճ 50 վայրկեան հեռու դէպի հարաւ Քէսապէ։ 15 տուն բնակիչ — 6ը Հայ, 9 Բողոքական։ Դպրոց չունին, Քէսապէ կապուած։

5։ — Զազալճըղ.—20 վայրկեան հեռի Քէսապէ՝ դէպի արեւմուտք։ Բնակիչ 45 տուն, 20 Հայ, 25 Բողոքական. վերջինք ունին 1 դպրոց 1 վարժապետով, պիւտճէ տարեկան 6 ոսկի։ Հայերը չունին։

6։ — Քէօրքիւնէ, ½ ժամ հեռի Քէսապէ՝ դէպ հարաւ արեւմուտք. Բնակիչ 38 տուն. 10 Հայ, 28 Բողոքական. վերջինք ունին 1 դպրոց 1 վարժուհի, աշակերտք 22։ Ունին եկեղեցի մ'ալ, պիւտճէ տարեկան 3 ոսկի։ Հայերը չունին։

7։ — Էքիզ օլուք ¾ ժամ հեռի Քէսապէն դէպ արեւմուտք։ Բնակիչ 50 տուն բոլորն ալ Բողոքական։ Ունին եկեղեցի եւ դպրոց. աշակերտ 25, պիւտճէ 6 ոսկի։

8։ — Պաղճաղազ 2 ժամ հեռու Քէսապէ դէպ արեւմուտք։ Պէրութի կուսակալութեան կը պատկանի։ Իրենէ անջատ եպիսկոպոս

դէ կը գտնուայ։ Բնակիչ 60 տուն։ Վերի թաղը 15 տուն Բողոքական, 2 տուն Հայ։ Վարի թաղը 43 տուն, ասոնք 3–4 տարի առաջ աղքատութեան եւ այլ պատճառներով լատին հղած են։ Ունին դպրոց մը եւ վարժարան մը։ Պիտոճէ 20 ոսկի։ Երկու միայուն բահրիներ կան Վատինացած Հայք դժգոհ են վեճակնուն, եւ քիչ մը հոգածութիւն՝ պիւրաւ կը դառնան Մայրենի եկեղեցւոյ ծոցը։ Մինակ այս գիւղը թրքախօս է։ Վերի թաղէն գատ միւսներուն նոր սերունդը Քէսապի Հայերէնը չեն հասկնար, այս պատճառաւ Քէսապցիներէ « Պրրրի քէսաբինեներ » Վայրի Բրիտանեաններ կը կոչուին։ Վերի թաղին մէջ Բողոքականք ունին դպրոց մը եւ վարժուհի մը։ Պիւտճէ 8 ոսկի։

Պաղճաղազի, Էքիզ օղլուխ, Քէօրփունէի եւ Զաքալճաի Բողոքականք միանալով 8 տարի առաջ Քէսապի Բողոկեկեղեցին գատուած, անկատ եկեղեցի մը կազմած են։ Ունին պատուելի մը համաական 3 ոսկի ամսական։ տարրական դպրոցներ 15 ոսկի պիւտճէով Այս դպրոցները տարի մը Էքիզ օղլուխ մէջ եւ տարի մ՚ալ Քէօքիւնէի մէջ կ՚ընեն։ Աշակերտք 18 – 25։

Է. ԳՕՐԻՏՈՒՐԱՆ

Քէսապէ 1 – 2 ժամ հեռու դէպի հիւսիս արեւմուտք, որուն ծայրը կը հանդի մինչեւ ծովեզերք։ Արեւելքէն եւ արեւմուտքէն ահագին անտառային լեռներով չրջապատուած՝ ընդարձակ ձորի մը մէջ հաստատուած գիւղ մ՚է։ Բնակիչ 180 տուն, որուն 120 Հայ, 48 Բողոքական եւ 12 Կաթոլիկ։ Հայք ունին եկեղեցի մը եւ քահանայ մը, Տ. Պետրոս Բապուճճեան, ձեռնադրուած Սիս հանգ. Մը կրտիչ Կաթողիկոսէն։ Ունին դպրոց մը եւ վարժապետ մը։ Պիւտճէ 10 ոսկի, աշակերտ 40 - 50։

Բողոքականք ունին եկեղեցի եւ դպրոց եւ քարոզիչ վարժապետ մը, պիւտճէ 20 ոսկի, աշակ. 22։

Կաթոլիկները ունին դպրոց մը, 5 ոսկի պիւտճէով։ Այս գիւղին դէպի ծովեզրի մասը մեծ հին եկեղեցւոյ մը բեկորները կան, կ՚ենթադրուի ասորական կամ յունական եկեղեցիին չուրջը գերեզմաններ կելլեն որոնց մէջ սափորով գետեղուած են ննջեցելոց մարմիններ։ Երբեմն ամբողջութեամբ վմախք պարունակող սափորներ ելած են անվնաս։ Եկեղեցիին աւերակ սեղանէն մարմարիոն քար մը հանուած է, մէկ մէթր երկայն եւ մէկ կանգուն լայն որուվրայ քանդակուած է խաչ մը, տակը աղամային գանկ մը եւ օձ մը։

ԱՆՏԻՈՔ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԸ

Անտիոք՝ Հալէպի վարչականութեան արեւմտեան կողմը 30 ժամ հեռու եւ Միջերկրական ծովու հիւսիս արեւելքէն 16 մղոն կամ

5½ ժամ հեռաւորութեամբ Որոնդէս (Ա'սի) գետին վրայ չինուած պատմական հին քաղաք մ'է եւ Հալէպի առաջնակարգ դաւառներէն կը սեպուի։

Քրիստոսէ 300 տարի առաջ կառուցուած է Սելեւկոս Նեքատորի ձեռամբ եւ իր հօրը Անտիոքոսի անունով Անտիոք կոչուած է՝ որ էր իշխան Սիւրիոյ, յայնժամ Հռոմէական կայսրութեան երրորդ քաղաքը կը սեպուէր հարստութեան եւ բազմամարդութեան կողմանէ։ Պատմութեան կիպպոն մինչեւ ½ միլիոն բնակիչ ունեցած ըլլալը յիշատակած է։ Ս. Ցովհան Ոսկեբերան (որ ծնած է անդ, Ց. Ք. 347ին) կը պատմէ թէ իր ժամանակը 200000 է աւելի բնակիչ ունէր։ Այժմ Անտիոքը 10–12000 տուն բնակիչ ունի, 800 տունը Ցոյն օրթոտոքս է, ունին փառաւոր եւ նոր նորոգուած Ս. Ցովհան Ոսկեբերան անուն մեծ եկեղեցի մը, 20 տուն Ցոյն բողոքական, 5 տուն Հայ կաթոլիկ, 10 տուն Լատին, եւ 10 տուն Հայ բողոքական, որք ունին եկեղեցիներ, հովիւներ, դպրոցներ եւն։

Հայերը 100 տունի չափ կը կազմեն, բաւական պանդուխտներ կը գտնուին, Ս. Մինաս անուն գեղեցիկ եկեղեցի մ'ունին՝ տակաւին ներքին ծեփերու եւ զարդարանքին համար բաւական ծախքի կարօտ, Քահանայ մը, Տէր Արմենակ Տօնաթոսեան, բաւական հմուտ եւ զարգացած անձնաւորութիւն մ'է։ Կայ երկսեռ վարժարան մը, մէկ վարժապետով, պիւտճէ 20–25 ոսկի։ Հայերը արհեստաւոր են, ու վաճառական, նաեւ կառավարական պաշտօններու մէջ գտնուողներ ալ կան։

ՊԻԹԻԱՍ

Անտիոքի հիւսիս–արեւմտեան կողմը 5 ժամ հեռու կը գտնուի. ունի 60 տուն հայ ժողովուրդ։ Եկեղեցի մը Ս. Մելիտոս անուամբ, ու վանք մը Ս. Ցովհան Ոսկեբերան անուամբ։ Քահանան է Տ. Ցովակիմ Կարապետեան։ Երկսեռ վարժարան մը ունին մէկ վարժապետով եւ 25 աշակերտով։

Հոս կայ նաեւ 45 տուն Հայ բողոքական, 15 տուն Մկրտչական բողոքական։ Ունին վարժարան եւ վարժապետ։ Լեզուն՝ Թրքերէն եւ գաւառիկ հայերէն։

ՀԱՃԻ ՀԱՊԻՊԼԻ

Անտիոքի հիւսիս–արեւմտեան կողմը 4½ ժամ հեռու. ունի 280 տուն հայ. եկեղեցի մը եւ երկու քահանայ, Տ. Աւետիք Մարտիրոսեան եւ Տ. Արսէն Տ. Առաքելեան։ Սոյն վերջինին նկատմամբ չատ գանգատներ կան։ Ունին երկսեռ վարժարան մը՝ մէկ վարժապետով, աշակերտ 25–50։ Լեզուն՝ Թրքերէն եւ մասնայատուկ հայերէն։

Կան նաեւ 8 տուն Հայ Բողոքական, մէկ եկեղեցի եւ մէկ վարժարան։

ՍՕԳՈՒՆ ՕՂՈՒԴ

Անտիոքի արեւմտեան կողմը 5 ժամ հեռու կը գտնուի Ունի 180 տուն Հայ եւ. մէկ եկեղեցի, Վարժարան չունի: Քահանային, Տ. Աբրահամ Գալատեանի անտարբերութեանպատճառաւ միայն հաղիւ կիրակիները ժամերգութիւն կըլլայ եկեղեցւոյն մէջ Լեզուներն Թրքերէն եւ Հայերէն է: Կան նաեւ 14 տուն Հայ Բողոքական, 20 տուն Քաթոլիկ, որոնք ունին մէյմէկ վարժարան:

ԽՉՏԸՐ ՊԱՂ ԷՐՄԷՆԻ

Անտիոքի հիւսիս — արեւմտեան կողմը 6 ժամ հեռու գիւղ մ'է, ունի 130 տուն Հայ. մէկ եկեղեցի եւ մէկ վանք. վարժարան չկայ, չքաւորութեան եւ ժողովրդեան մէջ գոյացած անհամաձայնութեան պատճառաւ: Ունի երեք քահանայ Տ. Պօղոս Քիւսապէկեան, Տ. Յակոբ Շէրպէթճեան եւ ծերունի Տ. Յովհաննէս քահանայ որ վանքը կը ճգնի:

Հոս կան նաեւ 80 տուն Բողոքական, մէկ եկեղեցիով եւ մէկ վարժարանով:

Այս գիւղէն կէս ժամ հեռի Վագի կամ Խըզըր պէկ խաթոլիկ կոչուած գիւղի մը մէջ 98 տուն Լատինք կան՝ որոնք ունին վարժարան մը:

ՔԷՊՈՒՍԷ

Անտիոքի արեւմտեան կողմը 6 ժամ հեռի, ծովեզերեայ գիւղ մ'է: Ունի 150 տուն Հայ, մէկ եկեղեցի, մէկ վարժարան երկսեռ: Քահանայ մը Տ. Մարտիրոս Կիւզէլեան:

Վ Ա Գ Ֆ

Անտիոքի հիւսիս արեւմտեան կողմը 6 ժամ հեռու. եկեղեցին փլած է, քահանայ եւ վարժարան չունի. 30 տուն Հայ բնակիչ կան:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳԻՏԵԼԻՔ.— Անտիոքի այս բոլոր գիւղերը ձեպէ Մուսա կոչուած լերան ստորոտը շարուած՝ իրարմէ 1/4 - 1 1/2 ժամ հեռաւորութիւն ունին: Ջրարբի, բարեբեր, օդը եւ ջուրը առողջարար գիւղեր են: կարտոդրեն ի մէջ ալոց նարինջ, կիտրոն, էֆալէք: Շրջակայքնին շատ մեծ ազգութիւն մ'է այս կողմերու համար:

(Մնացեալը յաջորդով) ԹՂԹԱԿԻՑ ԲԵՐԻՈՑ

ՕՐԻՈՐԴ ՄԱՐՔ ՊՐԱՆՏԷՍ

(ՊՈԼԻՍ ԵՒ ՋՄԻԽՈՆԻԱ ԻՐ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Տասնեհինգ կամ տասնեւվեց տարի առաջ — երբ կնոջ մը վրայ կը խօսուի, անցեալին մէջ բարձրանալով, կնամեծարութիւն է երբե՛ք ճիշդ թուական չտալը — . արդ, տասնեհինգ տարի մը կայ, Ցուլիսի ամսուն վերջը, իրիկնամուտին, հանդիպեցայ Աղեքսանդր Տիւմա բարեկամիս որ երեսժշտութեան եւ ձեւախօսութեան Սրուեստանոցէն դուրս կ'ելլէր։ Այդ օրը, ողբերգութեան եւ կատակերգութեան մրցումի տեղի ունեցած էր։ Շատ տարիներէ ի վեր, Գամպեթտայի Տիկնոջ հեղինակը Քննիչ Մասնախումբին կ'անդամակցէր։ Ան կը բերէր հիանալի խղճամտութիւն մը՝ կատարման մէջ այդ կամաւոր յանձնառութեան, եւ աչխարհիս մէջ ո՛չ մէկ գանի համար չէր բացակայած քննութեան նիստէն։ Իր քով, այս խղճամտութիւնը կը կրկնապատկուէր հոգեբանական ստոյգ հետաքրքրութեամբ մը։ Սուր վերլուծողը ինչպէս էր, հոգ իր սրամտութիւնը հրահանգելու առիթ մը կը գտնէր։ Անիկայ յաճախակի պուչակութիւններ կ'ընէր եւ, պարտիզ ըսել, իր ուշիմութիւնը հազուագիւտօրէն կը վրիպէր։

Ան կը դատէր իւրաքանչիւրին հանդամանքը, կը գնահատէր անոր խառնուածքը, բնութիւնը, ցոյց կուտար անոր հատանական ապագան, ակնարկի զարմանալի ապահովութեամբ մը։ Աւիկայ կ'ընէր յաճախ զուարթախոհական քառերով, անկաշկանդ ափեղով մը որ կը հրճուեցնէր մասնախմբի իր ընկերակիցները, խորշրդակցութեանց սրահին մէջ ուր իր խանդերը զուարթ միջախաղեր կը մատակարարէին այդ յոգնատանջ ու անհաճոյ օրուան մէջ։ Անոնք որ քախտը ունեցած են նստակցելու անոր — այսօր նուազ բազմաթիւ են — չպիտի կրնային զայն մոռցած ըլլալ։ Ուրեմն, այդ օրը, սաստիկ տաք կ'ընէր եւ, տասը ժամեր ամրողջ, Աղեքսանդր Տիւմա պմբէրին տակ խորոված էր։ Այդ պատճառաւ, ոտքի վրայ կը կեներ, ճնշուած, ղրան առջեւ որ Բուասօնիէր արուարձանին կը նայէր, սպնդուելով ամրողջ թաչկինակովը։

«Լաւ ուրեմն, ըսի իրեն, մրցավայրէ՞ն կ'ելլէք։

— Այո՛ եւ ի՛նչ տաքութիւն։ Անաւասիկ նիստ մը. տասնակները հոգ արտասանեցին արձակ եւ ոտանաւոր . . . անոնք մեղի միակ «յանգ»ի մը չնորհն իսկ չըրին. կայրն նոյն իսկ որ աւելցուցի՛ն ալ։

— Եւ գոհ մնացի՞ք, ուսուսմներուն մէջինը . . .

— Սէրելիս, մէջինը միշտ միեւնոյնն է. եւ ուրիշ կերպ չպիտի կրնար ըլլալ։ Արուեստանոցը կուտայ, ամէն տարի, ինչ որ կրնայ տալ, եւ պէտք չէ անկէ աւելին պահանջել։ Ան միայն կ'արտադրէ

յղկուն աչակերտներ, ոչինչ ասելու ուսուցչապետները գիտեն իրենց արհեստը. ասիկայ էականն է. անոնք կը տրվեցնեն իրենց աչակերտներուն թատրոնի տարերքը, ա՛ս է ամբողջ ընելիքնին, նաև պիտի թէ անոնց կը հաղորդեն նաև իրենց դիմախաղացքը (tic), թէ Տըլօնէի աչակերտները ունգամաօ են, թէ կօինները պարբերութիւնները կը կարատեն, եւ թէ Մոպանիններուն հանդիսաւորապէս կը ձեքձեքին, Միտհամ ըսելով՝ վոխանակ Մատամի . . . բայց ինչ փոյթ. անոնք պիտի կորմնցնեն յոռի դիմախաղերը ա՛յն ատեն երբ պահեն տակաւին ուսուցման տարերքը զորս իրենց պիտի աւանդեն, երբ առնենք իրենց անձնական ձեւն ու իսկատիպութիւնը »

Անիկայ մանաւանդ տեսական հայեացքներ ունէր Արուեստանոցին վրայ զոր կը պաշտպանէր աիրայօժար, եւ երբ խօսքը անոր վրայ կը դառնար, ալ վերջը չէր բերեր:

Ընդմիջեցի զինքը եւ ըսի իրեն, հարիւր քայլ առնելէ վերջ դէպի ծառուղին.

— Տակաւին Բարի՞զ էք այսպիսի անտանելի օդի մը . . .

— Բնա՛ւ. երէկ իրիկուն հասայ Բիւիէն, ամբողջ իմիններս հոն են Ցատկապէս քննութեան համար եկայ, եւ վաղը առտու կը մեկնիմ վերստին:

— Այն առեն մխասին կը ճաչենք, եթէ կը յաջողի ձեզի

— Կատարելապէս: Մինչեւ տուն կ'երթամ պէտք եղած լուացումները ընելու եւ ձեզի կը միանամ կէս մամէն . . . բայց ո՞ւր

— Բաֆէ անկլէն . . .

— Որոշուած: Այն առեն անառակութեան դիշե՛ր մը պիտի ըլլայ առ . . .

— Թուղ տը Նեվրնին պէ՛ս . . .

— Ուրեմն ընդ հուպ:

Կառք մը կանչեց եւ մեկնեցաւ Վըլիէի ծառուղին առ կը բնակէր այն առեն:

Ժամը 8 ½ են սեղան կը նստէինք եւ կը շարունակէինք, ափուրը սկսելնուս, ընդհատուած խօսակցութիւնը.

«Կը տեսնէ՞ք սիրելի բարեկամս, – յարեց ան աչակերտները խմորեղէն զանգուածի պէս են երբ Արուեստանոցէն կ'ելլեն, խմորած են անոնց մէջը, ըլլալիքնին խմորիլն է . . . միայն թէ ամէնքն ալ խմոր չեն կապար մէկնիկէն կան որ ճամբան կը մնան: Սանոնք որ կը խմորին, բնաւորութիւն, խառնուածք ունեցողներն են:

— Եւ այս տարի, գտա՞ք հնութակայ մը:

— Անշուշտ . . .

— Ո՞վ է ան:

— Կին մը որ տուգիս կատակերգակ մը պիտի ըլլայ եթէ փիանոն զայն գործածել:

Անո՞ւնը։

— Մարթ Պրանտէա։

— Աղուո՞ր է։

— Տգեղագո՛ն է — ըսաւ խնդալով — դիս կը հասկնաք, չէ՞։ Դեռատի աղջիկ մը, օժտուած, պերճ, ձեւաւոր, հազիւ կազմուած, եղէգ մը։ Արեւելքը կայ դէմքին վրայ որ կը նմանի ճարոնական դիմակի մը, բայց խորհրդաւոր հրապոյրով մը լուսաւոր։ աչքերը արտայայտիչ են ու տենդակէզ. Հազիւ ուսած այդ կուրծքին տակ սրտի մը բաբախիլը կ'զգայ մարդ, խանդուսած քը կայ այդ ազատուն մարմնին մէջ, զօրաւոր կամք մը այդ փղոսկրէ ճակտին տակ, կարճ խօսքով, նչանաւոր մէկն է ան։ Ան մրցակցեցաւ Բրեւնսկ ժօրժի տեսարանի մը մէջ, ճչմարիտ փորձանք մը այդ գերը, եւ, Տէքլէէն ի վեր, առաջին անգամն է որ կատակերգուհի մը պատճառած է ինծի այն զգայութիւնը զոր ան կրել տուած է։ Այդ պարոնները իրեն սակարկեցին առաջին մրցանակը, պատրուակելով որ ձայնը գիւրաբեկ էր եւ թէ անոր մէջ «փոս»եր կային . . . բարէ՛. իր ձայնը կատարելագործուած չէ. ան պիտի լրանայ վարժութեամբ Մնաց որ իմ հաչութիւնս, ես չեմ արհամարհեր այն վարպետութիւնը որով կը ծածկուի ան երբեմն. սակայն ոչինչ ունի անախորժ. ընդհակառակն. նոյն իսկ հնչիւնին մէջ կայ մելամազձիկ յանս մը որ ականջը կը գգուէ։ Իմ կարդիս, ես չարժեցայ եւ մեր առաջին մրցանակը կախուած տեղէն հանեցինք . . . : Սակայն արդարութիւն էր։

— Եւ ի՞նչ գիտէ ընել ձեր կատակերգուհին։

— Առ այժմ մեծ բաներ մը չը գիտեր։ Ես կը խօսիմ արհեստի տեսակէտով. բայց ան ունի իրեն համար ամէն ինչ որ բնութիւնը կը պարգեւէ, ամէն ինչ որ չատացուիր, յատկութիւններ, աւելի՝ չատ մը մտածութիւն եւ վառարան մը . . . որ հրաւէից կը վառի։ Ան ուրիչ բան չունի ընելիք բայց միայն ուսանիլ, եւ սակայն բան մը չէ։ Օրինակի համար, պէտք չէ մոլորիլ իրմով, եւ զայն հակառակ կողմ վարել։ Ան դասական մը չէ եւ ես կը կարծեմ թէ ոչինչ ունի ընելիք հին ռեքեոթուարի արամախոհներու հետ։ ես զայն չեմ փորձեր ոչ էլմիրին ոչ ալ Սեդիմեհին մէջ. ան պահեստի չատ հրայրք ունի այդ թանձրացած տիպարներուն համար. արդի մըն է. ա լ աւելի լաւագոյն՝ բարիզուհի մը. եւ արդիին մէջն է որ պէտք է զայն պահել։ — Բէռէն. երեսը խորչոմեցուց։ ես կը կարծեմ թէ ան չհասկցաւ դիմակներուն մը։ Ամէն պարագայի մէջ վատաք չունի վերսկսելու, եւ ես չատ գոհ եմ ես խնդրեցի Տէլանտէն՝ Պրանտէսը վօտվիլ հրաւիրել։ Յարմարեցաւ։ ան պիտի նախապատրաստէ այս աշնան Տիան տը վիսի մէջ։ Դերը քիչ մը ևհorասթևիմ է, սակայն ձեռնոցի պէս պիտի վայլէ իրե՛ն։»

Տիւմանէն քաղուած նախազուշակութիւնը ճշտուեցաւ կէտ առ կէտ, եւ, յիշողութեանս մէջ վերակոչելով մեր խօսակցութիւնը,

ինձի թուեցաւ թէ գծեր էի ամենէն հաւատարիմ կենդանագիրը կատակերգուհիին որուն արուեստագիտական ասպարէզը կ'ուրուագնկարեմ այսօր։ Սրգարեւ, Տիաևի դերով է որ ան նախափորձեց Վօտվիլի մէջ զոր իր առաջին հանգրուանը ըրաւ Թատրոնի ճամբուն վրայ։

Տիաև տը լիսի կատակերգրգը կամ աւելի Թատերախաղը,— որովհետեւ Տիւմա միշտ խորշած է կատակերգրդ (տուամ) բառէն,— իր խաղացանկին լաւագոյններէն մին չէ. ան՝ հայրական Անթօնիին անգիտակից փոփոխումն է։ Անթօնի՝ հօր անձնական արկածի մը բեմին վրայ հանուելն է, ինչպէս Տիաև տը լիս՝ զաւակին կնահաճոյ մէկ դէպքին «կատակերգրդականութիւնը եղաւ։ Երկուքն ալ հասարակութեան հաճելի Թուեցան ընթերցման մէջ, ինքնակենսագրութեան էջով մը։ Այս տեսակ Թատերախաղերը սովորաբար բաւական միջակ են եւ իրենց այժմէութեան ժամերը միայն կ'ապրին։ Երբ Տիաև տը լիս, որ 1856ին կ'սկսէր, ձեռք առնուեցաւ վերստին, երեսուն տարի վերջ Վօտվիլի մէջ, հինցած եւ նորաձեւութենէ ինկած երեւցաւ։ Նախափորձողը անոր մէջ միայն կիսովին յաջողեցաւ։ Անիկա անհատասար, անփորձ Թուեցաւ հոդ դերը կնճռոտ եւ դժուարին է. խաղը քիչ առեն մնաց ազդպատահականին վրայ։ Այն 18 ամիսներուն զոր անցուց Վօտվիլի մէջ, Մարթ Պրանտէս բախտը չունեցաւ նպաստաւոր հանդիպումներու, եւ իր աչխատակցութիւնը նուիրեց, իրրեւ կատակերգուհի, անկումներու եւ միջակ յաջողութիւններու, ինչպէս Ալֆոնս Տըլօնէի 15 րդ. հիւսարը, որուն գլխաւոր դերը ստեղծեց Ատոլֆ Տիւբիւիի քով. խեղճ էտ. Թարպէի Մօսիէօ տը մոռան, որ չողշողուն անկում մը ունեցաւ. Էմիլ Զօլայի Ռրնեհն, տաբօրինակ, անտանելի, անկատար խաղ մը։ Անիկայ կատակերգական այս դժբախտ խաղերուն մէջէն անցաւ սալամանտրի պէս որ բոցերուն մէջէն կ'անցնի առանց այրելու, այսինքն Թէ ուշադրութիւն գրաւեց, միեւնոյն ատեն խաղարկութեան իր ինքնագիտութեամբը եւ իր խաղին հրայրքով։ Ան չահեկան Թուեցաւ եւ եղաւ ա՛յն՝ որուն հասարակաց կարծիքը կը մաղթէր «յաջմար դեր» ը, այն որ անզուգական կը դարձնէ (արուեստագէտը)։ Այս յաջմար դերը, մա՛զ մնաց նոյն իսկ որ զայն իւրացնէր. գո՛նէ անձնական ամենամեծ յաջողութիւնը ունեցաւ Վիքթորիէն Սարտուի ժօrժէթին մէջ, զոր խաղաց Էմէ Թիսանտիէի եւ Ատ. Տիւբիւիի հետ։ Երբ Թատերախաղը կիսով չափ միայն յաջողեցաւ, կատակերգուհին խաղին մէջէն ելաւ եւ աւելի եւս ամբացաւ ժէրմօնի մէջ, կատակերգրդ՝ զոր Էմիլ Մոռօ բաւական ճարտարութեամբ հանած էր Շարլ տը Պէռնարի վէպէն։

Վօտվիլ այս անգամ՝ բաւական արդարացուցած էր Աղեքս. Տիւմաի յոյսերը, Թոյլ տալու համար այս վերջնոյն չարունակելու իր պայքարը ի նպաստ արուեստանոցի աչակերտուհիին, եւ սատ-

նոյն անոր յանձնառութիւնը Թօմէտի Ֆրանսէզի համար որ ան նախապատրաստ, արդարեւ, Թրանսիլվանիոյ դերով (1) Տիւմա որ միշտ անոր վրը հետեւէր, չուզելով ներքուստ կրել այս մասին, այդ դերը թաղված էր անոր։ Այս առաջին կայքը Մոլիէռի տան մէջ՝ արդիւնաւոր եղաւ. նախ ողբերգութեան մէջ՝ Անտոմաքը (Անտոմախի դեր) եւ ինֆիժէնին (էրիֆիլի դեր) իր դասական նախապատրաստն եղան. յետոյ, արդի ոճերերգուաձին մէջ դա Ռոճենհեա Ժորժ Հանրի III (Կիզի Դիսուհիին դերը) լը Բասան (Սիլվիա), Լեռնանի (Տօնա Սօլ), Լէմբրանժէռ (Տիրուհի Ֆլարվարըն) դոր Սառա Պէռնարթ մեկնումէն ի վեր ոչ ոք իրմէ լաւ չխաղաց։

(Պիտիգեալը յաջորդով)

Թարգ. Մ. Ո.

FÉLIX DUQUESNEL

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆ ԵՒ ԱՅՐԱՑԵԱԼ ՔԱՀԱՆԱՆ

Ամենայն Հայոց Սրբազան Հայրապետն անտարակոյս գգալով որ այրեցեալ քահանայից կրկնամուսնութեան պէտքն յոյժ օրինաւոր ու կարեւոր խնդիր մ'է, ժամանակիս ամենէն կրթեալ եւ հնանայի քաղաքավարութեամբ մը պահ մը կը մերկանայ իր բոլոր վերին իրաւասութիւններէն եւ խոնարհելով կը ստիպէ իմանալու կ. Պոլսոյ կրօնական ժողովին ալ կարծիքն. ժողովն ալ բացառական պատասխան մը խմբագրել կը խնդրէ Ս. Նախագահէն։

Կրօնական ժողովն իր այս որոշումն տալէ կանուխ անչուշտ անգամ մ'եւս պրպտելով մեր եկեղեցական օրէնքներն, անտարակոյս համոզուած է թէ կրկնամուսնութիւնը երբէք եւ ամենեւին ներելի չէ մեր քահանայ-հարց. սակայն չի գիտցուիր որ այդ օրէնքներն արդեօք ո՞ւր գրուած կան որ Հայ ժողովուրդն եւ իր սիրելի ու Սրբազան Հայրապետն անտեղեակ մնացած են։

Սրբազան աւետարանի վարդապետութենէն, մանաւանդ Ս. Պօղոս Առաքեալի որոշ ասացուածքներէն երբէք չենթադրիր որ եկեղեցւոյ պաշտօնէի մը կուսակրութիւն կամ ամուսնութիւն անհրաժեշտ է, եւ թէ Առաքելոց ժամանակէն վերջ ալ Հայոց եկեղեցին օտար աղդեցութիւններէ զերծ պահելու եւ այլ նպատակաւ գումարուած Նիկիոյ, Եփեսոսի ու Կ. Պոլսոյ Հայրապետական ժողովներն ալ չորոշեցին որ քահանային մէկ անգամ ամուսնանալ հարկ է վերջապէս այժմեան մեր մայր Մաշտոցն իսկ ամենայնի յատակօրէն կը վճռէ որ «կուսակրօն քահանան անիծեալ է, ինքն եւ ժողովուրդն իւր»։

(1) Ներկայացուած Պոլսոյ Յատերական թեմին վրայ։ Մ. Թ.

Արդարեւ հին սովորութիւն մըն է որ քահանայք չեն կարող երկու անգամ ամուսնանալ եւ կամ այրի քահանայ մը չի կրնար վերստին ամուսնանալ, բայց ասոնք պարզ աւանդութիւններ են եւ Յունական օրէնք կամ սովորութիւններ որք մուտք գտած են մեր մէջ ցաւալի ժամանակներու ու տիրիներու պատահմամբ, եւ այս սովորութեանց չատ դարերու ի գործ ածուելն է որ թերեւս օրէնք նկատուած է կամ կը նկատուի:

Հին դարերու մէջ դումարուած մեր Տիեզերական երեք ժողովները ալ եթէ երբէք օրէնք հաստատած ըլլային որ քահանայի մը կրկնամուսնութիւն ներելի չէ, զարձեալ մեր լուսամիտ Հայրապետին այսօր բացարձակ պարտականութիւնը դարձած է որ Աւետարանի ճշմարիտ վարդապետութեանց վրայ կրթնելով թոյլ տայ որ այրեացեալ քահանաներն կրկնամուսնանան. եւ աւելին՝ եթէ երբէք զթութեան եւ սիրոյ մեծ վարդապետն այսօր վերստին յայտարարելով տեսնայ անագին թշուառութիւններ եւ դայթակղութիւններ որոց միակ դարմանն է քահանայի մը կրկնամուսնութիւնը, ինքը պիտի հանդուրժէ՞ որ քահանան այլեւս կուսակրօն մնայ:

Հայ քահանային նկատմամբ արդէն եղած անագին գանգատներն բաւ չի համարուելով, այսօր խեղճին նկարագրէն բան մ'ալ պակսեցաւ ըստ կրօնական ժողովին, ի՛նչ յանդգնութիւն, նորէն կարգոլ ուզել . . . , բայց ճշմարտութիւն թուի թէ Մրբազան Հայրապետին դիմող այրեացեալ քահանաներն եկեղեցական պատմութիւնը աւելի կարդացած ըլլալու են քան կրօնական ժողովոյ անդամներն:

Ժողովուրդը միշտ կը դանգատի թէ իր քահանան տգէտ եւ է, եւ իրաւացնէ, չատ քիչ բացառութեամբ, Հայ տան մը « Տէր Հայրը » ամենեւին գիտակից չէ իր պաշտօնին, եւ թէ իր գիտցած թերեւս պարտականութիւններն իսկ չիտակէ չիտակ չի կրնար կատարել, անկէ չի կրնար քարոզել ու մխիթարել, իրեն տանձնած հոգեւոր զաւակացը ո՛եւէ առաջնորդութիւն մը ընել իր երեւակայութենէն չատ բարձր է: վերջապէս նա անկարող է իրեն յանձնուած տունը չինել ու բարձրացնել, այլ սակայն Հայ ժողովուրդը ընդհանրապէս անիրաւ է ո՛եւէ գանգատ յայտնելու իր քահանային դէմ, զի ժողովուրդն ինքն միշտ փափաքած է որ երէկի նկուն ու տգէտը այսօր իր « Տէր Հայրը » ըլլայ, քանի որ ուրիշ ալծանաւորներ անարդանք ու փորձանք կը համարին քահանայութիւնը, եւ ուստի քահանայական պաշտօնը իր նախկին փառաց ու պատուոյն բարձրացնելու համար ամենէն աւելի ժողովուրդը ջանալու է բառնալու բոլոր այն պատճառները որոնցմով քահանայութիւնը անպատուած է: հետեւաբար հիմակ չատ յարմարաւոր ատեն մ'է որ ժողովուրդին ձայնը միանայ այրեացեալ քահանայից ձայնին:

Բիւզանդիոն Յ. Շաքսրեան

ՍԱԳՆԻՍԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԵՏՈՎ *

6. ՄՏԱՑԻՆ ԱՆՀԱՒԱՍԱՐԱԿՇՌՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՆՁԳԱՅՈՒԹԻՒՆ

Բարոյապէս փճացած այս երիտասարդը մաթեմաթիքի տաղանդով օժտուած էր, ինք Նիւ–Էնկլընտի քաղաքներուն մէկէն Նիւ–Եօրք փոխադրուած էր իբրեւ պարկեշտ երիտասարդ մը, բայց քիչ ատենէն փողոցի կիները այնպէս մը ապականած էին զինքը, որ խառնակեցութիւնը իրեն համար կիրք մը կը դառնար:

Ծայրագոյն չորս կիրակիներ իրմով զբաղեցայ թելադրութեամբ, հնչասիրութեան փոխարէն՝ իր մէջը բարոյական իտէալներ արթնցնելու յոյսով:

Մագնիսացուցած ատենս սապէս կը ներշնչէի զինքը «Այսուհետեւ հրապոյրներու ձոհ չիպիտի երթաս, այլ՝ պիտի յաջողիս դիմադրել փողոցի կիներուն գրգռութիւններուն, որովհետեւ քու միտքդ միշտ պիտի ջանայ զսպել անասնական կիրքերը:» Ցետոյ կը ներկայացնէի իրեն պատուաւոր ամուսնութեան գաղափարը, այլեւս տեղի չի տալու համար աղտոտ կենակիցներու ցեխոտած կեանքին, անկէ զատ, թելադրեցի բարձր իտէալին, ու ներշնչեցի ապահովութիւն մը թէ կարող պիտի ըլլար յաջողապէս իր դասընթացքը բոլորելու դպրոցին մէջ եւ թէ իր նախասիրած ճիւղերուն մէջ՝ մասնաւորապէս զարգանալու գիտակցութիւն մը պիտի արթննար մէջը, նաեւ պիտի կրնար հետաքրքրութեամբ հետեւիլ իր դասերուն, կարողանալով դիւրաւ լուծել մաթեմաթիքի եւ երկրաչափութեան դժուարին ինդիրները: Այս ենթական, մագնիսացած ատեն բոլորովին թըմրած մնացած էր, այնպէս որ չէր կրնար յիշել մէկ խօսակցութիւնը, ու որոշուած վարկեանին կ՝արթննար չփոթած եւ չուարուն նայուածքով մը:

Ապրիլ 2էն 3ի միջոցին, այսինքն երկրորդ եւ երրորդ փորձերու չրջանին, դիտելի էր որ իր չուրջը քծնող կիներուն կարեւորութիւն չէր տուած, ու կըսկսէր նոյն իսկ զգուանք զգալ անոնց ընկերակցութենէն, այն ատեն բացատրեցի իրեն ինքնաթելադրութեան եղանակները որոնց հետեւեցաւ:

Ապրիլ 4ին նոքէն մագնիսացուցի զինքը, ու խրատեցի որպէսզի այլեւս անբարոյական կիներու հրապոյրներուն չանսար, ոչ ալ զբաղահաղորդ գտնուէր անոնց հմայքին, յետոյ պարզեցի իր ապա-

* Տես Քիւ 48, էջ 1193:

բէզին մէջ յաջողելու հաւանականութիւնները որոնցմէ զատ մասնաւոր ուժգնութեամբ մը իրեն հակադրուղի որ զգայական տկարութիւնները զուգընթաց չեն կրնար երթալ իմացական յաջողութիւններու հետ, թէ այլեւս չի պիտի տկարանար կնոջական յոսի ազդեցութիւններու առջեւ, եւ թէ միայն իր նպատակին պիտի ձգտէր առանց վախ ունենալու ապագայ անկումներէ։

Ապրիլ 16ին ենթական տեղեկագրեց որ տարօրինակ զգացումներ արթնցեր էին իր մէջ, այլեւս չար ընկերակցութիւններու վրայ մտածած անգամ չունէր, ու իր միտքը ամբողջովին կեդրոնացուցած էր մաթեմաթիքի վրայ, իսկ պարապոյ ժամերը կը յատկացնէր ժուռար խնդիրներ լուծելու։ Զորրորդ անգամ մագնիսացուցի ղինքը աչխատասիրութեան մասնաւոր փափաք մը ներչնչելու համար, ու նախկին թելադրութիւնները կրկնեցի որոնցմէ վերջը մեկնեցաւ՝ բոլորովին բժշկուած։

Քանի տարեկան երիտասարդ մը, տանը չորս տարեկան հասակէն սկսելով կը ծխէր, բարոյական այլասերումի ախտանիշերը ցոյց տալով, եւ որոնց հետեւանքով ստախօսութեան եւ գողութեան ձգտումն ալ արթնցած էր մէջը, այնպէս որ առանց խղճահարութեան մըրը սենեակէն արգուզարդի առարկաները կը գողնար, խաղամոլութեան եւ արբեցողութեան յատկացնելու համար։

Անոր միտքը զգալապէս տկարացած էր, մանաւանդ՝ յիչողութեան եւ գաղափարի զուգորդութեան կարողութիւնը։

Բնաւորութեամբ վերջին ծայր անհոգ էր, ու այնպէս որ իր ձեռք ձգած պաշտօնները յաջորդաբար կը կորսնցնէր ու չատ անգամ այն տեսակ անտարբերութեամբ մը կը վարուէր որ՝ չատեր, ատիպուած, կ'արձակէին ղինքը իրենց ծառայութենէն։

Մագնիսացուցի այս ենթական առաջին առթիւ անբարոյականութեանը ուշադրութիւն դարձնելով, ազատեցի ղինքը այդ ախտէն, այնպէս որ կարծես ալ չուայտ կիներու ընկերակցութիւնը չէր չահագրգռեր ղինքը։ Փորձին հետեւանքով կըսկսէր ըմբռնել կեանքի բարձր նպատակը, գնահատելով ամուսնական պարկեչտութեան առաւելութիւնները։ Ցետոյ անկեղծութեամբ, արամտութեամբ եւ աչխատասիրութեամբ օժտեցի ղինքը՝ ուշադրութիւնը առեւտրական ասպարէզին կողմը վարելով։

Մի քանի օր վերջը, այս ենթական կը զրէր որ, եթէ ղինքը չահագրգռող բան մը կար՝ ան ալ առանց ժամանակ կորսնցնելու գործ մը հայթայթելն էր, որովհետեւ պարապ մնալէն կըսկսէր ձանձրանալ։ Ուրիչ փորձով մը զսպեցի ծխելու մոլութիւնը, որմէ մէկ չաբաթ վերջը՝ կը ստիպուէր սիկառներուն թիւը օրական տասնէն հինգի իջեցնել։

Երեք չաբաթ անցնելէ վերջ՝ չորրորդ անգամ ի՛նչ մագնիսացուցի ղինքը ու ըսի թէ այսուհետեւ իր ասպարէզի մէջ պիտի

նեռութէր վատահութեամբ եւ կորովով, ու պիտի ճանչցուէր իբրեւ լաւ դատաղութեան տէր եւ ուղղամիտ անձ մը, թէ իր նախկին բռնի մոլութիւնները անհետացած էին, ու իր նշանաբանը պիտի ըլլար մոռնալ անցեալը եւ յաղթել ապագայ փորձութիւններու. Այս վերջին նախադասութիւնը, ազդու կերպով՝ երեք անգամ կրկնեցի, ու այն օրէն մինչեւ հիմայ փորձի պէտք տեսնուած չէ։

Այս անձին օրինակը վերջէն ապականուած եւ պատշաճ թելադրութեամբ բռնծոմի եզանակն էր, իսկ հետեւեալ պարագան՝ ցոյց կուտայ ինծի երաժշտական ատաղձով մը օժտուած, բայց բարոյական անզգայութեան մատնուած անձի մը բռնծումը զոր բազմական ժամանակ անյուսալի կը նկատէի, բայց բռնի մագնիսացումի չնորհիւ փրկեցի այս ենթական բարոյական լուսաւորութեան առաջնորդելով իր քայլերը։

Բիլըթաս Մ. քանըմէկ տարեկան, մոլի ծխող եւ կատարեալ լիրբ միեւնոյն ժամանակ անբարոյական առասիս երիտասարդ մը, որ իր յանցանքները, հակառակ ակնարկներու ապացոյցներուն, այնպէս մը կուրանար որ կարծես թէ բոլորովին անմեղ մէկն ըլլար։

Դրամով թղթախաղ կը խաղար, ու չատ անգամ կը գողնար, ասոնց բանտարկութեան հետեւանքներուն վրայ մտածելու, կարելի չէր թուել իր մոլութիւնները. Գալով անոր մասին վիճակին, երաժշտութեան դպրոցէն դուրս գործունէութեան եւ աշխատասիրութեան փափաքը բոլորովին ակարացած էր, անոր մէջ պատասխանատուութեան զգացումը գրեթէ գոյութիւն չունէր, իսկ խորհելու եւ ոեւէ գործի մը հետեւանքները կշռելու կարողութիւնը բոլորովին չնչուած էր մտքին մէջէն։

Այս պարոնը որ ազնուական ծագում ունեցող եւ բարձր կրթութեան տէր անձերու դասակին էր, առաջին անգամ ինծի ներկայացած ատեն՝ քնական մարդու կատարեալ տիպար մը թուեցաւ, կարծես իր հոգիին կոչումը ընելու պէտք չէր մնար, ու կը խնդար ան բարոյապէս անանկացող մէկու մը արհամարանքով։

Որովհետեւ այս ենթական զիտակցաբար չարունակ կը դիմադրէր կարելի չէր մագնիսականութեան սովորական միջոցներու դիմել։ Այնպէս որ մօրը թախանձանքներուն տեղի տալով՝ սակսուեցայ բռնի մագնիսացնել զինքը, այս եղանակով էն չգային կամ դիմացող անձն անգամ կ՝ազդուի արուեստական քունէ։ Մեր թելադրութիւններուն ընդհանուր չեչտը հետեւեալն էր. «Քու ընթացքդ պարզապէս դատապարտելի է, ոչ կարելի չէ որ այդ եղանակով չարունակես, ո՛չ անբարոյական կինուրէն հաճոյք պիտի զգաս, ո՛չ պոռնկութիւն ընես եւ ոչ ալ աստ պիտի խօսիս, փոխարէն միայն քու պարկեշտութեամբ պիտի ճանչցուիս»։ Ցետոյ վախի գաղափարը նորէն նորոգելով յարեւով, «Քու կեանքդ մէկ վերջաւորութիւն ունի, այնպէս չէ՞ կ՝ընդունի՞ս»։ Ո՛չ։ Անբարոյականութեան հետե-

ւանքը, ֆիզիքական հիւանդութիւնն ու բարոյական անկումն է, պիտի չարուհնակե՞ս։ — Ո՛չ։ կ՛ուժե՞ք քու կեանքդ այդպէսով վերջացնել, մինչ տեսնէ՝ կնոջ մը անկումին պատճառ ըլլալով։ Իրաւունք ունի՞ս քու մօրդ եւ քոյրերուդ տառապանքը աւելցնելու ու քու ընթացքովդ ձեր ընտանեկան պատիւը աղարտելու։ — Ո՛չ։ Ալ չես կրնար անտարբեր մնալ, նաեւ չի պիտի համարձակիս նախկին կեանքդ վերակսկիլ։ Արթնցի՛ր ու զգա՛ մեղքերուդ անաւորութիւնը, որ զղուանք պիտի պատճառէ այլ եւս քեզի, պէ՛տք է մոռնաս անցեալդ եւ լաւագոյն ծառայութեան մէջ փնտռես հաճոյքդ։ Այսուհետեւ պիտի աչխատիս ծնողքդ երջանիկ ընել՝ անոնց ընթացքին հետեւելով։ Միւս կողմէ քնաւորութիւնդ պիտի աղնուանայ ու գեղեցկագիտական զործարանները ալ պիտի զարգանան, եթէ չտեսնես ընդունակութիւնդ կրկնապատկելով։»

Առաջին փորձէն վերջը, ենթակային մայր գրեց թէ Բիլլիա տասժամ աւելի խոհեմ եւ հանդարտ է քան առաջ եւ կարելի է իր մէջ նշմարել բարոյական զարթնում մը, ոո՛գ չէ թէ դանգաղ ևգած ըլլայ, բայց համակերպութեան նշանները կերեւին վրան, անցեալ իրիկուն եկեղեցի գնաց հակառակ դուրսի փոթորիկին։ Նախ հայրը մեկնած էր, որուն ինքն ալ հետեւեցաւ։

Չէք գիտեր թէ որչա՛փ ուրախ եմ, միայն տակաւին չի փորձեցինք իր զիմադրելու կարողութեանը փորձութեան պարագային։

Երկրորդ փորձէն վերջը կը տեղեկանայի որ, իր ձեւերը զարմանալի կերպով զգացած էին նաեւ իր խօսակցութիւնները պատուաւոր նիւթերու չուրջը կը դառնային եւ թէ դրամ ուզած չէր սիկառ գնելու համար։

Երրորդ փորձին արդիւնքները շատ աւելի որոշ էին, Բիլլիայի քնաւորութիւնը բարեփոխուած էր, անկեղծ, բարի եւ քաղաքավար մէկը կը դառնար, պարապ ժամերուն կը նախընտրէր տունը մնալ քան դուրս ելլել, ու ծնողքին նկատմամբ անանկ գուրգուրանք մը ցոյց կուտար որ քնաւ տեսնուած չէր։

Իբրեւ զբաղում՝ օրական երեքէն մինչեւ եօթը ժամ երաժշտական վարժութիւններու կը յատկացնէր, ու կարծես թոլորովին հրաժարած կ՝երեւէր նախկին մոլութիւններէն։ Թէեւ առժամանակեայ յուսահատութեան զգացում մը անհետացաւ իր վրայ, բայց չուտով անոր կը յաջորդէր լսատատութիւն մը։

Չորրորդ փորձը կ՝անհետացնէր արդէն իր քնաւորութեան թոլոր տգեղ գծերը։

Հինգերորդը, կը վառէր իր ներքին թագուն ոյժերը նոր փառասիրութիւններու ծնունդ տալով, այնպէս որ կարելի չէր արդիլել զինքը նոր–նորք գալէ՝ առեւտրական ասպարէզը ընդգրկելու համար, այնքան անդիմադրելի էր իր ներքին դրդումը . . .

Բիլբաոյի կեանքը ծնօղքին համար գաղտնիք մը դարձած էր, բայց ես հաճոյքով կ՚արձանագրեմ զայն, որովհետեւ ատիկա ապացոյց մ՚է թէ կարելի է փճացած անձերն անդամ բժշկել թելադրուելու թեամբ։

Թարգ. Մ. Յ. Խտճեան

ՎԱՂՊԻՒՆԱՆ

Թաղապետութեան պարտէզը, որ վերջերս մասնաւորապէս խնամքով հոգածութիւնով մը պճնազարդուեցաւ սիրուն ծաղիկներով, յարակից ճաղկապատճոյճ բաժանումներով, մի՛կ վայրն է, ուր ընդհանրապէս բարեկիրթ ու ճաշակի տէր անձեր կը դիմեն իրիկունները, օրական զբաղումներու տաղտկութիւններէն ազատ՝ լիաթոք ձնչելու համար մռայլումի անփոյթ պահերուն անուշութիւնները։

Կենսապայքարին յարուցած բազմատագնապ տաժանքներու սաստկութենէն մտրակուելով՝ մի քանի տղայ – մարդեր կարգ մը երաժիշտ աղջիկներու ընկերակցութեամբ մէկտեղուած՝ եկան այս տարի, ամէնքը միասին կեանքի բազմազան անչեռտագնելի պահանջո մներուն դէմ կռուելու համար պարտադրուած։ Թաղապետութեան դեռատիներայ այս աղուոր ներշնչող պարտէզը, ամէն իրիկուն, մինչեւ կէս գիշեր, կ՚ունկնդրէ նորեկ երաժշտախումբի քաղցրալուր դաշնակութիւններուն ու ցայգն ի բուն՝ Սիհանի անդադրում գաղտնալից կարկաչներուն։

Ներքինան, նուագախումբը կազմող անդամակիցներուն մէջ, կ՚անհետանայ դէմքի արշալուսային աղուորութենով ու հոգիի արտացոլատ աղնուական գիւթանքով մը, որով անսահման աղապատանքի առարկայ կը հանդիսացնէ ինքզինքը աւէնուն։ Սրտին անդիր սպիտակութիւնը ու անմեղ օծութիւնը հոգիին՝ կը ճշմարտացուին մարմնացած՝ իր լուսանակ դէմքին վրայ, դէմքին, ուր վարդանոյշ ժպիտները կուգան փիթիլ երբեմնի թագուն վիշտերու ընդմէջէն։ Իր բնաւայրէն խլուած այս ծաղիկ – աղջիկը տարփանքոտ լոկիր աչքերու տակ փշրուելու բոլորովին անտրամադիր եւ անյարմար տրտում մըն է վերջապէս։ Սակայն նիհարակազմ ու բազմապատանի այս ժամանակը մեծ աներեւութիւն մը ըլլալ կ՚երեւի, յանձնելով անոր հաճոյականարի բոնազբօսիկ, աննուէր այս դերը։

Կը դիտեմ զինքը Օրքէսթրայի զարդարուն աղուոր բեմին վրայ, կողմնակի բոցավառող լամբարներու լոյսովը աւելի սիրունցած, աւելի գունացած։ Ամէն գուրգուրանքի դերասանի վերաբերումով մը կը զարնէ իր ջութակը, առանց երբեք ուշադրութեան նչոյլ մ՚իսկ

ցոլացնելու իր եղնիկի ազու աչքերէն, երբեմն գիշերային այս նուագածութիւններու պահուն լուսատեսնչիկ թիթեռնիկներ, խօլ ճախրանքի մէջ, ինքզինքնին այրելու տենչանքէն մղուած՝ բեմի ճառագայթարձակ լամբարներուն չուրջը կը դառնան անդուլ նուագածու աղջիկներուն ճիչտ մօտիկը, որոնք ազնուական, չփոդած ու վեհերոտ աղջիկներու հովեր առնելով պարզապէս, վախնալու հազարումէկ տեսակ ճապուկ փօրսէ չարուձեւերով կ'ընդհատեն իրենց նուագը, Նէրինան, սակայն, փարած իր պաշտելի ջութակին՝ կ'ածէ անվրդով, անսայթաք՝ խօլ ճախրանքի մէջ թեւածող այդ թիթեռնիկ երէն վախնալու տեսպտմ մը չունի: Չէ՞ մի որ ինքն ալ տարագիր թիթեռնիկ մըն է, որ անօթութեան անողոք մղումներովը եկած է մինչեւ այս տեղերը, նիւթի աչքառու, անդիմադրելի փոդփոդումներուն չուրջը թեւածելու համար սոսկ. Այն ատեն պարտականութիւնը անատերեւոր կատարողի ներքին վեհ գոհունակութիւնը կ'արտափայլէ իր մկանուղ դէմքին վրայ, որ լամբարներուն յորդափայլ լոյսերովը ողողուն՝ անօրինակ կերպով կը գալկահարի ու կ'անուշնայ:

Դեռ անցեալ օր, դիշերը, զարեզուրի սեղանին առջեւ դէմ առ դէմ կը նստէինք ես ու ընկերս: Զարնուող հնձօզան կտորէ մը վերջ, կարգը Նէրինային էր, որ, իժէջ այլոց, եկած էր մեր քովը, ֆարսայի պայմանագրական լուման մուրալու: Ժպիտը վարանոտ չիկնումով զուգախառն՝ չնորհքի նորութիւններ կ'ստեղծէր իր համեստագեղ այտերուն վրայ:

Ընկերս, ոլ գարուն կեանքի մը անբացատրելի հրայրքներովը մխացող սիրտ մ'ունէր տակաւին, համբուրել կ'ուզէ Նէրինային ձեռքը:

Նէրինան լո՛ւրջ ու փափուկ՝ սայթաքող ֆրանսերէնով մը վրայ կուտայ սակայն. «Պարո՛ն, եթէ յարգանքի համար համբուրել ուզեցիր ձեռքս, չարժեր, հանրութեան հաճոյակատար դարձող աղջիկ մը յարգանքի արժանի չէ՛ այլեւս: Եթէ վաւաշոտ սէր մըն է զսպանակդ, վտանգաւոր է, կը յորդորեմ զքեզ, պարո՛ն, խէնապէս սիրել միչտ, հեռո՛ւ, միչտ հեռու միսի գայթեցնող հպումներէն»:

Նէրինան երբ իր իմաստուն խօսքերը ատարեցով անհետացած էր ծառերու ու ձաղիկներու ընդմէջէն, մենք գմայլախառն անձայնութեան մը մէջ մնացած էինք, խորասո՛յզ ու մտահոգ:

Ատանա — Յովհ. Ս. Սմսիկեան

ԼՐԱԿԱՂ

ՄԵՐ ԱՇԱԿԵՐԴԸՆ

✠ Իզմիրի Ս. Աստուածորդի որ Մաղնիսա ուղևորած էր երկու քահանայութիւններու ձեռնադրութիւնն ընելու անցեալ Չորեքշաբթի առ քաղաքս վերադարձաւ և նոյն օրն իսաբեի ժողովին ներկայ գտնուելէ յետոյ, նախայաւեց նաև երեկոյեան Նորընտիր Քաղ. ժողովոյ երկրորդ նիստին։

✠ Անցեալ կիրակի օր Գեկտ. 3 տեղւոյն Ս. Աստիանոս եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ պատկառելի եկեղեցական հանդէս մը։ Առաջնորդ Գաբոր Աղօթ Աշտ Սրբազան Ս. պատարագ մատոյց և ապա հոգեհանգստեան պաշտօն կատարեց Իզմիրի մեռելոց ու կենդանի բոլոր բարերարներու յիշատակին ու կենաց համար։ Իսկ Իզմիրի Ս. Աստուածորդն զեղցիկ քարոզ մը խօսեցաւ դրուատելով նոյնպէս բարերարներու յիշատակն։ Յաջորդ Քիւով պիտի հրատարակենք կենդանի և հանգուցեալ բոլոր բարերարներու անուններն իրենց նուիրատուութեանց տեսակներուն հետ։

✠ Մաղնիսայի մէջ Մանկապարտէզի մը շէնքը վաղուց պատած, բայց գրամի չգոյութեան պատճառաւ դեռ բոլորովին չէր յաջողած լրանալ։ Այժմ դոհութեամբ կ'տեղեկանանք Թէ Սէրգօ Պէյ Պալեօգեան որ Ս. Աստուածորդ Հօր վերջին այցելութեան ժամանակ Մաղնիսա փոգտնուի եղեր, յանձնառու եղած է ինքնաբերաբար շինել տալ յիշեալ Մանկապարտէզի դուռներն ու պատուհաններն ապակիներով, որոնք բաւական պատկառելի Թիւ մը կ'կազմեն եղեր։

✠ Քաղաքիս Ուսումն Խորհուրդը հաղորդած է մեզ յետագայ նուիրատուութիւնները զոր հաճութեամբ կ'հրատարակենք — ի յիշատակ ողբացեալ Զարեհ էֆ Թագաւորեանի Ազգ կրկսեր վարժարանաց ու Մանկապարտէզի նուիրած է Այրի Տիկին Թագաւորեան 15 Ծամ. ոսկի, Ազն Տիկին Արմենակ Կոստանդ որդեգրած է աղքատ սանուհի մը նուիրելով կէս Ծամ. ոսկի։

✠ Ներսէսեան Որբանոցի Տոքթոր Տիար Միմիրյաեան և Տիկնոջ Տեսան ի Ա. Ս. Պ. Պիրլամաքի 20 Ֆր. հանգուցեալ Տիգրան Մուրատեանի մահուան առթիւ։

ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

✠ Հաճոյքով կ'արձանագրենք նշանախօսութիւնը Տիար Տիրան Վէմեանի, Ազն Որիորդ Զապէլ Սիմոնեանի հետ։ Տիար Տիրան Վէմեան Իզմիրի հայ երիտասարդութեան մէջ կարեոր դիրք մը գրաւած է Թէ իր կենսագրական յատկութիւններով և Թէ իր ունեցած բազմակողմանի յարաբերութիւններովը, արդէն իր կարևոր պաշտօնը Ռէժիի պաշտօնատան մէջ՝ նոյնը կ'հաստատէ ապահովապէս։ Իսկ Օր. Զապէլ Սիմոնեան ծանօթ է Իզմիրի օ՛չ միայն հայ այլ նաև օտար հասարակութեանց մէջ, Թէ իր գեղով, Թէ իր լեզուագիտութեամբ և Թէ իր բնատուր հաճեատ շնորհներովը։ Իր ունեցած փափուկ պաշտօնները Հոգ. Որբ. ախնամ Ընկերութեան մէջ իբր գործադիր ժողովոյ Ատենապետուհի և գանձապետուհի՝ ցոյց կուտան Թէ Օր. Սիմոնեան կրցած է իր կանացի քաղաքշուշ հոգատարութիւնը նաև ափռել այդ գործունեայ անդամուհիներէն մին եղած է մինչեւ այժմ։ Փափագութիւնս իր ջերմ շնորհաւորութիւնները կ'ներկայէ Տիար Տիրան Վէմեանին, Օր. Զապէլ Սիմոնեանի և երկու կողմանց ազգականներու այս ուրախութիւնը խնամութեան առթիւ։

ՄԵՌՆՈՒՄ

✠ Քաղաքիս մեկնեցան անցեալ շաբաթ օր դէպի եգիպտոս Մեր բարեկամներէն՝ Տիարք Դր. Տիլպէր և Ղ. Վարպետեան։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

✠ Ստացանք Տպարանէս դուս տեսած Պետրոս Փոզապեանի ձեռնարկութիւնն՝ **Տրամախօսութիւն Գիմեվոյթեան վրայ** գին 5 դրուշ։ Նոյնպէս Ս. Պօղոսեպեանի կազմած՝ **Հաւատածոյ հրահանգիչ և զուարճալի պատմութեանց** գրքոյկը, գին 5 դրուշ։

Խմբագիր Ընօրէն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ ✠ Տպագրութիւն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

37ՐԴ. ՏԱՐԻ

1907

Բացուած է այժմէն **ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ** 1907 տարուան բաժանորդագրութիւնը։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ուղղութիւնը ծանօթ է մեր հասարակութեան, իսկ անոր **ՄՆԱՑՈՒՆ, ԿԱՆՈՆԱԻՈՐ և ՊԱՏԱՀԱԿԱՆ** աշխատակիցները հանրածանօթ են։

Բացառութիւն մը պիտի լինի միայն յիշելով **Ց. ԱՊՓԻԱՐԸ**՝ որու աշխատակցութիւնը կանոնաւորապէս պիտի վայելէ **ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ** ընթերցողները շաբաթը անգամ մը. աւելորդ կ'համարինք գովեստներ չռայլել **Ց. Ապիւարի** մէկ հատիկ գրչին նկատմամբ. անոր սրատեսութիւնը, իր մշակած ճիւղին մէջ իրեն հաւատարմող մր չունենալն և ընթերցողներու կողմէ միշտ փնտռուիլը, թոյլ չեն տար մեզ գովեստներ հիւսել անոր տաղանդաւոր գրչին համար, որ անվիճելիօրէն անզուգական է։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ խմբագրութիւնը ո և է ջանք և աշխատութիւն զանց չպիտի ընէ իր թերթն ա՛լ աւելի կատարելագործելու, անոր պարունակութիւնը ճոխացնելու և անոր ունեցած ինչ ինչ թերութիւնները հետզհետէ ուղղելու համար։

Խմբագրութիւնս իր տառերու փոփոխութեան ևս պիտի ձեռնարկէ առաջին վեցամսեայէն առաջ, որպէս զի բաժանորդք գանգատելու տեղի չունենան։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ մեծ մեծ խոստումներու և մեծաշուք րէքլամներու պէտքը չզգար, իր գործն ամենու մատչելի է, ամէն ոք կրնայ տեսնել զայն, իր 36 տարուան գոյութիւնը, կ'կարծենք թէ անոր յարատեւութեան ըլլասւոր գրաւականներէն մեծագոյնն է։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ յաջորդական թիւերով մատղիր է իր ծնողաց, կանոնաւոր և պատահական աշխատակիցներու անունները հրատարակել, բայց այժմէն յարմար կ'գտած յիշել իր Կ. Պոլսոյ մանաւոր թղթակցին **ՎԱՂԻՆԱԿԻ** անունն, որու աշխատակցութիւնը ապահոված է 1907ի համար ալ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ բաժանորդագրութիւնը նորոգել ուզող բաժանորդք պէտք է այժմէն դիմեն ուղղակի խմբագրութեան։ Նոյնպէս կը խնդրուի մեր **Մեծ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐԷՆ**՝ մանրամասնօրէն նշանակել մէկ մի հին ու նոր բաժանորդի անունն՝ գրկել իրենց պատշաճաւոր ցանկերը

Խմբագրութիւնս կ'յուսայ որ **Մեծ.** բաժանորդք եւ գործակալք պիտի չզլանան իրենց աջակցութիւնը և պիտի դիւրացնեն մեր գործը բարւոքապէս և դրապէս իրենց բաժին եղող պարտականութիւններու անթերի գործադրութեան պարագային առջև։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ տարեկան բաժանորդագրութիւնը նոյն կ'մնայ, իսկ խմբագրութեանս հասցէն ծանօթ է։

GRANDS MAGASINS

DE LA RUE FRANQUE — SMYRNE

P. XENOPOULO & Cie

ՍԵՓ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՔ ՖՐԱՆԿԱՑ ԹԱՂԻ

Փ. ՔՍԻՆՕՓՈՒԼՕ ԵՒ Ը^ՆԿ.

Ընդհանուր Յուցադրութիւն

Նորաշխարհիկ դարուս

ԱՇՆԱՆ ԵՒ ԶՄԵՌՈՒԱՆ

ՄԵՓ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԻՓԼԻՔՃԵԱՆ

ՖՐԱՆԿԱՑ ԹԱՂ

ՀՈՒ ԶԱՆԱԶԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԶՄԵՌՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ՀԱԳՈՒՍՏԵՂԵՆՆԵՐՈՒ

ՇՐՋԱԶԳԵՍՏՈՒԹԻՒՆԵՐ ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՀԱՆՕԹԷ

ԵՒ

ԲԼԻՍԻ ԵՂԱԾ

ՆՈՑՆՊԷՍ

ԲՈՒՐԴԷ ՊԼԱՆՔԷԹՆԵՐ
ՄՈՒՇԱՄՊԱՆԵՐ

ՅԱՆԷՎԱ,

ԳՈՒԼՊԱ,

ԹԱՇԿԻՆԱԿ,

ՀՈՏԵՂԷՆ,

ԵՒՆ.

ԵՒՆ.